

Osnivanje Gradske knjižnice i Muzeja grada Zagreba

Kada je zagrebački arhitekt Hermann Bollè (1845.–1926.) sagradio krasnu katedralu, od 1882. do 1902. godine, srušena je stara Bakačeva kula ispred nje 1907. godine. Htjeli su srušiti i kulu nad Kamenitim vratima, u kojoj je sjedište imala Družba Braće Hrvatskoga Zmaja, osnovana 28. siječnja 1906. godine.

Protiv rušenja spomenute kule bili su, osim Zmajevaca, još i drugi kulturni građani Zagreba, pa je ona sačuvana sve do danas.

Godine 1907. osnovala je Družba Braće Hrvatskoga Zmaja Gradsku knjižnicu i Muzej grada Zagreba. Dr. Velimir Deželić, stariji (1864.–1941.) predložio je da se u kuli Kamenitih vrata smjesti Gradska knjižnica, a dr. Emilije Laszowski predlaže da se u spomenutim prostorijama smjesti i Muzej grada Zagreba.

Gradski načelnik Milan Amruš (1848.–1919.) se zalagao, a gradsko poglavarstvo je donijelo zaključak da se kula u Kamenitim vratima preda Družbi Braće Hrvatskoga Zmaja.

Nakon toga trebalo je preurediti zapuštene prostorije u kuli i postaviti police za knjige, odnosno vitrine za muzejske predmete.

Uređenje i obnova zapuštenih prostorija u kuli Kamenitih vrata trajala je devet mjeseci. Među građanima je organizirano sakupljanje knjiga i časopisa, pa je prikupljen veliki broj. Budući da knjižnica nije bila još uređena, knjige su pohranjene u velike sanduke, dok se ne postave police u drugom polukatu kule i urede vitrine za muzej u prvom polukatu.

Upraviteljem knjižnice imenovan je dr. Velimir Deželić, stariji, a dobrovoljno i besplatno radili su njegov sin Velimir, mlađi i maturant Božidar Širola, koje je upravitelj Deželić podučavao u popisivanju knjiga.

Već odmah na početku prikupljeno je oko 10.000 knjiga i, nakon njihovoga smještaja, nabavljen je namještaj za čitaonicu.

U časopisu »Prosvjeta« 1907. godine opisano je svečano otvaranje Gradske knjižnice, kojemu su prisustvovali gradonačelnik dr. Milan Amruš, gradski vijećnici i zastupnici, članovi Braće Hrvatskoga Zmaja, novinari i brojni građani. Tom prilikom održao je dr. Velimir Deželić st. predavanje »O evoluciji modernih i slobodnih javnih knjižnica«, a gradonačelnik Amruš je održao govor o namjeni i svrsi os-

nivanja Gradske knjižnice, Muzeja i gradskog Arhiva. Nakon toga, spomenute ustanove su otvorene za javnost.

Zbog pomanjkanja novaca, knjižničari su radili besplatno. Plaćen je bio podvornik.

Književnik Josip Horvath opisao je u knjizi »Živjeti u Hrvatskoj – Zapisi iz nepovrata 1900.–1941.«, da su đačke knjižnice bile premalene, pa su se đaci služili i Gradskom knjižnicom.

Zbog skučenih prostorija neki su predlagali da se sagradi nova zgrada na Marulićevom trgu, gdje još nije bilo zgrade Sveučilišne knjižnice, no to nije prihvaćeno.

Do konca 1908. godine Gradsku knjižnicu posjetilo je 45.000 osoba, a posuđene su 11.924 knjige. Nakon darova od 4.040 knjiga, te godine knjižnica je imala 14.000 svezaka. U čitaonici knjižnice održavana su poučna i znanstvena predavanja te glazbene priredbe. Do konca 1915. godine održano je sedamdesetak predavanja. U čitaonici je priređivao koncerte glazbenik Svetislav Stančić, koji je svirao i Chopinove skladbe.

Zbog premalih prostorija u kuli Kamenitih vrata, predlagano je ponovno da se knjižnica preseli i to u bivši cistercitski samostan na Dol-

cu, u kojemu je vodila školu za djevojčice Amalija Langer 1825. godine, a 1830. godine školu za dječake Marko Grošl iz Štajerske. U školi je bio hrvatski nastavni jezik. Ovu su školu polazili Ivša Krstitelj Tkalčić, August Šenoa i drugi.

Za vrijeme Prvog svjetskog rata, od 1914. do 1918. godine, prostorije Gradske knjižnice u kuli Kamenitih vrata preuređene su za smještaj ranjenih vojnika, no građani su se ipak mogli služiti knjižnicom i čitaonicom. Knjige su, ujedno, posuđivane i ranjenicima.

Knjižnica je sve više rasla prilikom brojnih knjiga, pa je proširena i u prostorije Gradskog muzeja, no i ovdje nije bilo dovoljno mjesta. Rijetke knjige i rukopisi bili su pohranjeni u posebnom ormaru.

Godine 1911. izrađen je tiskani katalog zabavne literature, u kojemu je bilo popisano 3.000 knjiga.

U spomenutim prostorijama Družbe Braće Hrvatskoga Zmaja, u kuli Kamenitih vrata, nije bilo mjesta za Gradski arhiv, pa je on pohranjen u državnom Arhivu.

I nakon rata, 1918. godine, uprava Gradske knjižnice nastoji da se ona preseli u Plemićevu kulu na Dolcu. Ova je bila jako zapuštena i oštećena, pa je zaključeno,

4. ožujka 1924. godine, da se sruši, što je izvršeno 1925. godine. Ujedno su srušene i stare kuće, i, na tome mjestu, sagrađena nova tržnica.

Gradsko poglavarstvo kanilo je preseliti Gradsku knjižnicu u Umjetnički paviljon na Trgu kralja Tomislava, no ni tamo nisu bile prostorije dovoljno velike, pa se od toga odustalo.

Kao najpovoljnija pokazala se zgrada Novinarskog doma na Roseveltovom trgu, pa je selidbu organizirao bibliotekar dr. Josip Badalić (1888.–1985.), uz pomoć vrsnog bibliotekara prof. Jurja Cankija i neumornog manipulanta Pavla Kovačića u razdoblju od 1937. godine do 9. travnja 1938. godine. O kulturnom djelovanju Gradske knjižnice u spomenutim prostorijama bit će napisan poseban članak.

Muzej grada Zagreba smješten je u Opatičku ulicu broj 8, a budući da su i te prostorije bile premalene, preselio je, 1946. godine, u zgradu opatica klarisa u Opatičku ulicu broj 22.

M. O.

LITERATURA:

M. Deželić: Iz povijesti Gradske knjižnice u Zagrebu, u Spomenici »Hrvatsko knjižničarsko društvo«, Z. 2000.